Tečaj XVII. **NOVICE** List 4.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 26. januarja 1859.

Kaj storiti, da hiše niso vlažne.

(Dalje.)

Da mokrota iz tal ne stopi v zidovje.

Najlože se to doseže s tem, da se dva cegla ali trije, z dobrim cementom *) zamazani, položé na podzidje (Grundmauer). Če je le cegel in cement dober, pomaga to skor vselej.

Poslednji čas so tudi nekoliko podzidja naravnost v asfalt ali zemeljsko smolo postavili in so res vlago tako od zidovja odvernili.

V Holandii imajo navado, da pokladajo majhne pa močne šipe nad podzidje, in na teh zidajo potem naprej.

V severni Ameriki že zdavnej na podzidje, kadar je 2 do 3 čevlje od tal, pokladajo svinčenih platnic in na teh platnicah potem zidajo naprej.

Naprava hišnih tal.

Razun tega, da se gleda na zemljo, kamor se ima hiša postaviti, se mora pa tudi skerbeti, da so notranje ali hišne tla dosti višje od unanjih tal, in da je hiša tako napravljena, da jo more zrak (ljuft) dovelj prepihati. Dostojnega prepiha je treba, da je stanovališče zdravo in suho.

Pravijo, da je vselej dosti, da so hišne tla le za poldrugi čevelj nad unanjimi tlami. To je napčna misel! Če je hiša na globoki in mokri zemlji, je še 3 ali 4 čevlje premalo. Če je hiša na skali in na kakem griču, s kterega se lahko mokrota odteka, je pa že 1 čevelj dosti, da so notranje tla višje od unanjih. Vselej je tedaj treba na kraj gledati, kamor ima hiša priti. Če se ima hiša blizo vode zidati, je pri tem, kako visoko se imajo hišne tla vzdigniti, pa spet na to gledati: ali voda poleg hiše stojí ali teče. Če voda stojí, bo poslopju dosti več vlage dajala kakor tekoča voda. Če že ni drugač, da mora hiša blizo kake stoječe vode priti, saj spodnjih izb nikoli ne rabite za spavnice in prebivališče! Tekoča voda, ker celo okolico sapa bolj prepihuje, nikoli ne dela tako vlažnih hiš kakor stoječa, če se le spodnji zid tako napravi, kakor smo ravno pred povedali.

Da velike drevesa pred oknji, visoko germovje, terte na brajdah itd. ponoči skor toliko mokrote iz sebe izpuhtijo, kolikor so je podnevi na-se potegnile, je znano; ker pa tudi senco delajo, napravljajo že za tega voljo nekoliko vlage. Sploh naj bo vsako drevje in germovje toliko od hiše, da na tla okoli hiše more sonce posijati. Najbolje je kaka dva čevlja širok kamniten tlak okoli hiše, ki toliko visí, da kapnica in vsaka druga mokrota lahko odteka.

Kjer hiša na kakem bregu stojí, za kterem je hrib, ali da hrib celó od treh straní obdaja poslopje, tam je treba, da je med hišo in med hribom ali skalo toliko prostora, da vlaga brega ali skale ne more do hišnega zidovja, in da je dosti prepiha. Če je hrib ali skala za hišo okoli 5 čevljev visoka, je dosti, če je pol čevlja prostora vmes, in po ti primeri več. Vendar je vselej dobro, če je prostor vmes saj tolikšen, da človek more skozi iti in če je treba, pometati; tudi je dobro, da so tla na tem prostoru enmalo nagnjene, da se mokrota lahko odteka.

Hrami ali keldri pod hišo naj se napravijo vselej tako visoki, da jih podzemeljska voda ne doseže; nikoli pa naj hrami ne bojo spavnice ali prebivališče. Tudi naj se vselej obokajo ali velbajo, ne pa, da bi se le stropnice iz dil naredile, sicer so tla tiste stanice, ki je nad hramom, vselej merzle; obokan ali velban hram pa naredí hišo gorko in odvrača mraz, ki je zdravju škodljiv.

Vselej je spodnja hiša bolj suha, če je pod podslopjem dobro napravljen hram ali kelder.

(Dalje sledi.)

*) Cement ali vodno ali hidravlično apno se v več krajih lahko kupi; naredi se pa tudi lahko, ako se v prav drobni prah zmleta kremenica z nekoliko apna žarí. zmes ta potem še enkrat v prah zmelje in čistega apna pridene.

Gospodarska skušnja.

(Kako slavni Francoz Boussingault popisuje gnojnišče). „Nekteri ljudje že nos zavišejo, če jim kdo le od gnoja kaj zine; čuda, da nesó še kos kruha v usta, ker je — na gnoji izrastel!“ Tako govorí slavni kemikar v svojih bukvicah, ki jih je ravno pod imenom „Gnojna jama“ (la fosse à fumier) na svetlo dal. Marsiktero gorko pa pové tudi kmetovavcom, ki še zmiraj ne vejo, kaj je gnoj. „Kar od marsiktere stvari veljá — pravi Boussingault — veljá tudi od gnoja: kdor si ga ohrani, ta si ga napravlja. Kdor skerbí, da mu iz gnoja ne uíde polovíca smerdljivih, to je, rodovitnih rečí, ta storí toliko kakor da bi število svoje živine za polovico pomnožil. Tega naši gospodarji še niso spoznali in zatega voljo so si sami sebi v škodo.“ Kakošno naj pa je gnojnišče, da bo pravo, popisuje skušeni mož tako-le: „1) gnojnišče naj je nekoliko od hleva preč; 2) gnojnica naj se nabira v kakošno posodo, da gospodar, kadar je treba, poliva ž njo gnojnišče; 3) tekoča voda naj se pustí do gnojnišča; 4) jama naj je dosti prostorna, da ni treba gnoja na previsokem kupu imeti; 5) gnojnišče naj se tako napravi, da se lahko z vozom zraven pride. — Nazadnje razodeva mož kmetovavcom še le-to rajtengo: „Pred malo leti so flandriški kmetovavci, kteri vejó gnojnico po nji vrednosti ceniti, plačevali za scavnico ene krave leto in dan 24 tolarjev; recimó pa, da je le 12 tolarjev vredna (kar je gotovo prenizko vzeto), tedaj scavnica od 20 krav leto in dan znese 240 tolarjev. Kdor pa ž njo nečimerno ravná, da je pogubí tretji del ali morebiti tudi polovico, lahko prerajta, koliko si sam škoduje. Gnojna jama je zlata jama!

Živinozdravilske skušnje.

(Oteklo vime ali ovčeč ali sajovec na vimenu) se po najnovejših skušnjah najhitreje ozdravi, ako se vsaki dan po dvakrat ali trikrat namaže z mazilom, ktero

se napravi, če se na 12 delov nesoljenega masla ali putra vzame 1 del kafre in oboje dobro skupaj zmeša. Kakor je tedaj več ali manj vimena oteklega (včasih je celo oteklo, včasih le polovica ali še manj), se vzame kafre in putra več ali manj; z 12 loti putra in 1 lotom kafre se bo že večidel izhajalo. Po teletu ali tudi pred teletom, včasih tudi drugikrat, se vname vime in oteče večidel po prehlajenji, če merzla sapa na vime piše, ali če krava na merzlem in mokrem leží, ali se ji vime z merzlo vodo umiva itd., včasih napade ovčeč vime tudi po kaki notranji bolezni. Spiranje vimena z mlačno vodo, — podstavljanje kropa, kuhanega ječmena ali kaj takega pod vime, – mazanje z maslom ali kako drugo mastjo itd. so sicer pametne reči, pa z vsem je dosti opraviti, in če se prav skerbno ne opravi, se vime še lože prehladi. Kaferno mazilo pa nikakor ne škoduje, ampak pomaga tako gotovo, da malokrat vime terdo ostane ali se zgnojí.

„Zeit. f. L.“

(Kadar komat ali druga oprava konja ali vola do kervavega odergne), naj se mehke rute v svinskem žolcu (Schweinsgalle) namočene večkrat na dan na rano pokladajo. Kolikor stareji je žolc, toliko bolji je; večidel pomaga hitro. — Tako beremo v dunajskem gosp. časniku. Pomoček je res lahek in dober kup. Kadar gospodar prešiča kolje, naj si spravi svinski žolc, da ga bo imel za potrebo, ker je žolc po tem priporočilu še toliko bolji kolikor starji je.

Obertnijska novica.

(Imenitna znajdba za žganjarije). Primerilo se je gospod prof. dr. Klecinskemu, izverstnemu kemikarju na Dunaji, da je v mjilu (žajfi) najdel neko posebno lastnost, ktera žganju vzame smodno olje (Fuselöl). Ko je važno reč prav po naključbi znajdel, jo je gnal dalje in po daljnih skušnjah je najdel:

1. po destilacii z mjilom (žajfo) se vsakemu žganju popolnoma odpravi smodno olje, naj je žitno ali krompirjevo;

2. smodno olje, ktero se je v mjilo po tem ravnanji vsedlo, se dá iz mjila spet popolnoma ločiti in čisto dobiti; mjilo pa, iz kterega se je pregnalo olje, je potem spet za drugo odsmodovanje (Entfuselung) pripravno;

3. po tem ravnanji se v žganji tudi več močnejega vinskega cveta (špirita) napravi, kakor če se ono olje preganja brez žajfe, ker žajfa vodo v sebi zaderžuje in le tisti vinski cvet izpuhteti dá, kteri je manj voden;

4. za vedro naj bolj po smodi dišečega žganja so dovelj 4 funti žajfe;

5. mjilo za to rabo mora biti iz natrona napravljeno ali tako imenovana terda žajfa, ne pa iz kalija ali mehka žajfa.

Nož, žlica in vilice.

Nož je z vilicami sedaj na naših mizah zmiraj skupaj; sta kakor zvest mož in žena, ktera se nikdar ne ločita. Al taka ni bila nekdaj; pred polovico 16. stoletja tudi v Evropi (v našem delu sveta) niso imeli vilic na mizi, kakor jih še dan današnji nimajo Arabci, Turki, Perzi, Hindi in Malaji, Mongoli, Kitajci in Japani, sploh vse jutrove dežele ne, ki spoznavajo mahomedansko, brahmansko in buddhaisko vero.

Nož z vilicami tedaj, kakor smo rekli, tudi v Evropi nekdaj ni hodil na mizo. Nož je bil samec brez vilic na mizi. Nož pa je že sila sila staro orodje; nož najdemo že pri najstarejih narodih. Z vilicami se je združil nož še le pred kakimi 200 leti. Pred 200 leti so bile vilice še zlo nerodna, kakor pravimo, samorodna stvar; imele so dve rogovili ali razsohi, s kterima se ročaj ni nič kaj ujemal. Pred 200 leti niso tedaj vilice mislile, da bojo z nožem stopile v tak terden zakon, da eden brez druzega ne bo mogel biti. Nož pa žlica sta bila nekdaj mož pa žena na mizi; žlica je že zlo stara stvar, pa nekdaj je bila sila kratka in okrogla, pa ne podolgasta kakor je dan današnji.

Žlica je tako stara kakor nož. Stvarnik sam je človeku v pesti ali šaki podobo dal za žlico, pa tudi lušinje orehov, buč itd., kakor pokrovi nekterih žival so naravnost žlice, s kterimi moremo to in uno stvar zajeti in jo k ustam nesti. Naši paganski (ajdovski) predniki so si napravljali iz glina žlice, ki so bile okrogle skledice, kterim so tudi iz glina pritisnili ravne ali pa zakrivljene ročaje. Južni Afrikanci so si delali lesene ali rožene žlice; Evropejci so bili pervi, ki so si jih napravili iz železa in druge kovine. Slovani imajo večidel lesene žlice.

Čeravno so vilice veliko mlajše memo noža in žlice, so pa vendar, kakor smo rekli, precej stare. Tudi natura sama je pokazala človeku več stvari, po kterih si je lahko posnel podobo žlice. Vsak gojzd mu je na drevji pokazal na milijone vilic z dvojnimi in trojnimi rogovilami. Stari Egipčani so že poznali in rabili senene vile, ki so prav za prav tudi le vilice. Ali niso tiste železne ostve, s kterimi ribči zasačujejo morske some, tudi le velike vilice, s kterimi človek sega v veliko skledo morja, da si iz njega zajema hrane? In kaj je človeška roka s svojimi persti druzega kakor podoba vilic, pa tudi podoba žlice.

S čim pa ljudstva, ktere nimajo vilic, kakor Turki, Kitajci in drugi, nosijo jedila v usta? Odgovor na to vprašanje ni težak. Kdor nima drugih vilic, prime jed kakor Turki in Perzijani z vilicami svoje roke, ali pa jo zasači s špicastim nožem ali pa z dolgo iglo, s ktero jedó Kitajci. Pa to mora ostudno biti z rokami segati v skledo? Ljudstva v jutrovih deželah, ki imajo za vilice svoje roke, si pred vsako jedjó, ktera na mizo pride, umijejo roke, in potem že morejo rabiti namesti vilic svojo roko, za kar jo je Bog vstvaril. Sicer pa v teh deželah pridejo vse jedí le drobno zrezane na mizo, da ne potrebujejo noža in vilic, da bi jih še le rezali.

Položimo zdaj vilice na stran, pa poprimimo za nož. Tudi podobo noža je Stvarnik vstvaril človeku v njegovem truplu. Ali niso sprednji zobje to kar je nož, kteri mora še veliko drobnejše zrezati to, kar je nož že enkrat zrezal.

Tudi divje ljudstva poznajo nož, in skor da ga ni ne naroda na svetu, kteri bi ne rabil noža. Nože si napravljajo ljudje iz kamna, iz terdega lesa, iz živinskih zob in kosti. Predelječ bi mogli seči, ako bi nože vsake baže popisati hotli.

Ko je železo prišlo v občno rabo, takrat se je tudi za nože začel najimenitniši čas. Odsihmal si je narejal vojak, lovec, pastir, kmet, vertnar, mizar, kuhar, brodnik, pisar, podobar, bukvovez, mornar in vsak drug svoj nož. Nož je pa tudi stari oče meča, kôse, serpa, žage, sekire, *) škarij in vsega drugega nožu podobnega orodja. Vse to je bilo pred vilicami.

Družtvo sv. Mohorja.

Slavni vrednik „Slov. Prij.“ gosp. A. Einšpieler piše v poslednjem listu o zadevah družtva sv. Mohorja sledeče pretehtanja vredne besede, ktere tudi mi svojim bravcom na znanje damo. Naj, prebravši nasvetovane predloge, svoje misli potem razodenejo „Slov. Prijatlu“ ali pa naravnost slav. družtvu. Tako-le se glasí gori omenjeni sostavek:

„Djal sem v poslednjem listu, da se našemu družtvu bliža ljuba vigred. Res, da je naše družtvo nekako spalo pozimsko; nisi slišal od njega ziniti ne besedice. To ni prav, to je smert, — zdaj se pa smehlja ljuba vigred, ki oživlja vse stvari, in bo oživila, ako Bog hoče, tudi družtvo

*) Poglej današnji spis Terstenjakov o sekiri. Vred.

naše. Vpisanih je družnikov še čez 11 sto; takih pa, ki so letnino za leto 1858 plačali, jih je — le okoli 400; to je rakova pot! Odkod to? sem se že večkrat popraševal. Morebiti, da se je družnikom premalo dajalo na leto? Pa soštel sem vse tiskane pôle in jih naštel še več kot 570, zraven še veliko napevov in podob; ne bom je daleč zabodel, ako rečem, da so v sedmih letih, to je, od leta 1852 do leta 1858 gospodi družniki dobili od družtva 600 tiskanih pôl. Letnina znese za 7 let 21 fl, sr., toraj pride ena tiskana pôla na dva krajcarja tistim gospodom, ki so plačevali za leto 3 fl. sr.; unim pa, ki so plačevali za leto 1 fl. 30 kr. sr. letnine, stojí ena pôla le en krajcar. Številke toraj pričajo, da so se knjige dajale tako dober kup, kakor prodaja visoko c. kr. ministerstvo svoje šolske knjige.

Morebiti, da so pa knjige malo prida? Večidel so družniki duhovni in učitelji; tim vsem bi pa imele prejete knjige biti zlata vredne knjige. To mora vsakdo poterditi, kdor jih je v roke vzel in prebral.

Morebiti, da jih gg. družniki niso dobivali o pravem času? Perve leta, dokler so se razpošiljale po knjigarjih, so se slišale pritožbe, odkar se pa pošiljajo po pošti, se ni pritožila živa duša. — Odkod toraj, da naše družtvo le hira in peša? Marsikaj bi mogel tukaj pregovoriti, — pa pustimo, kar je za nami, in glejmo rajše na to, kar je pred nami, in prevdarjajmo: kako bi se dalo naše družtvo na noge spraviti in krepko na nogah obderžati? Jaz povem svoje misli prav naravnost; ne gledam ne na pravo ne na levo, ampak povem, kar po svoji pameti našemu družtvu za najboljše spoznam. Prosim lepo, da tudi drugi gospodi tako delajo, da naj se zmedena štrena razmota in nova osnova osnuje, da bo nam Slovencom vse na čast in srečo!

Po mojih mislih je dvoje potrebno:

a) da se naše družtvo prestavi na cerkveno polje in

b) da se napravi družbena matica.

Naše družtvo naj se prestavi na cerkveno polje; toraj je treba, da se družtvo spreoberne v bratovšino in se mu pridobijo od sv. Očeta papeža odpustki; dalej da ga vsi premilostljivi škofi po Slovenskem: namreč preč. knezonadškof goriški, knezoškof ljubljanski, lavantinski in kerški, škof teržaško-koperški svojim vernim priporočevati blagovolijo; in slednjič, da se vsak gospod duhovnik, ki h tej bratovšini pristopi, po družbinskih postavah zaveže, vsako leto eno sveto mašo za žive in mertve družnike darovati.

Naj se napravi družtvena matica.

Letnino plačevati zabijo tudi naj pervi domorodci. To pričajo naše družtvene knjige. Toraj poskusimo tako, da zamore, kdor je volje, enkrat za vselej kaj plačati, in ostane družnik vse svoje žive dni. Morebiti da tako-le pojde: Kdor izroči našemu družtvu 100 fl. avstr. velj., postane ustanovavec naše bratovšine, in dobiva od vsake družbinske knjige štiri iztise zastonj; kdor plača 40 fl. avstr. velj. enkrat za vselej, postane družnik perve verste, in dobiva tri iztise; kdor vloži 20 fl. avstr. velj., je družnik druge verste in dobiva dva iztisa; in kdor izroči 10 fl. avstr. velj., postane družnik tretje verste in prejme en iztis. — Kdor pa vendar le rajši letnino plačuje, naj plača vsako leto en gold. avstr. velj., in dobiva od vsake knjige po enem iztisu.

Bratovšina sv. Janeza Nepomucena na Českem, in sv. Cirila in Metoda na Moravskem ste tako osnovane, in — oh srečni bratje Čehi! — kako veselo se razvijate obe bratovščini! Po 2 — 3 tavžent jih pristopa novih družnikov vsako leto!

Poskusimo tudi mi tako, učimo se od svojih slavjanskih bratov, pred vsem pa učimo se od njih složnosti, edinosti, ljubezni. Ali smo rojeni ali na Koroškem ali na Kranjskem, ali prebivamo na Goriškem ali Primorskem — vse eno. Slovenci smo, bratje smo, ljubimo se in delajmo tudi po bratovski: „Sloga jači, nesloga tlači!“ 4—5 let že hira naše družtvo, še letos in — po njem je. Merliča od mertvih zbuditi pa je težava: naši bratje Slovaci na Ogerskem napravljajo družtvo sv. Vojteha v ravno ta namen že delj kot dve leti, pa ni od njega ne duha ne sluha. Mi ga pa že imamo, obderžimo ga pri življenji, posebno, ko nam je prisjala toliko srečna doba. Naš premilostljivi knezoškof Valentin so družtvene odbornike prav ljubeznjivo sprejeli in obljubili jim naše toliko hvalevredno, koristno in potrebno družtvo krepko podpirati. Blagovolili so prevzeti družtvene postave, pa djali so: „Pregledal bom postave in se z vami posvetoval, kako bi se dalo pomagati.“

Zatoraj Slovenci! približuje se našemu družtvu boljši in prijazniši čas; nujte! Toraj zdramimo in zbudimo se. Govorimo in pišimo pogostoma od našega družtva, da se oživi in postavi prav močno in stanovitno na noge!“

Tako „Slov. Prijatel.“

Preiskave na polji slovanske archaiologije.

O gromski sekiri imenovani: „Taran balta-sekira.“

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje).

Gosp. Hicinger je temeljito dokazal, da je Praetorium Latovicorum tam stal, kjer je dnešnje Trebnje. Praetorium pri starih Rimljanih ni samo bil sedež praetoris peregrini „cujus non solum fuit exercitui praesse, sed etiam de peregrinorum caussis cognoscere.“ [1]) Praetor je bil tudi sodnik, „juris civilis custos“ (Cicero „de legib.“ 3. 8.), in Praetorium ne samo taborišče, temoč tudi sodišče, palača, v kterem je Praetor, kot sodnik, stanoval (glej Cicero, Verres 2, 4. 28), in na sodnijo opominja tudi ime Trebnje. Kakor drugi stari narodi, tako so tudi Slovani imeli božji sôd (Gottesurtheil), in sicer sod ognja in vode „judicium ignis, judi ium aquae.“ Sodba je tedaj pri starih Slovanih bila očiščenje krivice; zato se v „Libušinem soudu“ veli očiševna sodbena voda „svato-cudna voda“, „heiligreinigendes Wasser“, od staročeske besede cud, Reinheit, sansk. çudh, lustrari, purgari; v češčini srednjega veka: cudař, Bezirksrichter, cuda, Bezirksgericht, [2]) prav za prav „Reinigungsort“. Kar pomeni cuda, cuditi, to pomenjuje tudi trebiti, zato: trebež = očiščen kraj; primeri „repo trebiti, zelje trebiti“; v cerkveno-slovenščini: trjeba, res idolo immolata, ein Reinigungsopfer, očiščivni dar; zato osebno ime na kranjskem rimsko-slovenskem kamnu: VOLTREIBVS = Voltrjeb, očiščiven vol, vol, kteri krivico darovnika trebi.

Praetorium je toraj spet prestava slovenskega imena Trebnje, kakor: „ad Publicanos“ = pri Blagovčanih, [3]) v Blagovici, „ad malum“ = Jablanica, „ad pirum“ = Hrušica itd. — Gori sem rekel, da so stari arjanski narodi si pekel v vodi — v lati*)

---

[1]) Glej Cantelius „De republica romana“ str. 244. Cicero, Leg. 3. 3. 8. Liv. 3, 55. Cicero, Lael. 25. [2]) Obširniše o sodbah starih Slovanov poglej v knigi „Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache“ von Šafařik und Palacky str. 99. [3]) Glej moj članek v „Novicah“: „Postaja ad Publicanos“ stran 310. 314. leta 1855.

*) Iz temata lata, latev je slovenska (po Gutsmannu) latavca, skleda, izvirno: Wassergefäss; primeri analogično česko: bečva, serbsk. bačva od beča, bača, voda, jezero, muža; Bečva, ime moravske reke, Bačva, ime nekdaj mužnatega kraja, dalje česk. banj = ladjica, od bana, voda; primeri ime sela: Banjaloka = Wasserau, sumpfige Au na Kranjskem. Dalje cerkvenosl. panica, cisterna, sansk. panka, muža, got. fen, muža; pa tudi v cerkvenoslov. in serbščini: panica, lanx, skleda, in pa avis palustris. Sem spada rusko: Latok, lotok, Kahn, Mulde, dalje ime slovanske rečice Latorca v pomenu = keltiški rekam in mužam: Latera (stagnum, Plin. IX, 8, 9). Latis, (fluvius „Tab. Peuting.“) Pervotni pomen poznamovanj za je-

— v muži mislili. To misel najdemo pri starih Indih, kakor njihove svete bukve Vede poterjujejo. V Rigvedi [1]) stoji, da je Indra hude duhe vergel čez 90 potokov. O mužnatem peklu pri starih Germanih sta Dietrich [2]) in Simrock obširno utemeljito pisala; o enaki veri starih Slovanov sem jaz potrebne dokaze navel v svojem gori omenjenem spisu o bogu Latovu, Latonu, kterega je sam stari polski kronist Dlugosz s podzemeljskim božanstvom Plutom primerjal. Slovensko-panonski Latovčani so toraj utegnili svoje ime dobiti ali po mužnati legi svojih prebivališč, ali pa po častji božanstva Latova kaznitelja mertvih, kar je celó dosledno, ako premislimo, da mestu, v kterem je bilo Trebnje — cuda, in kjer je vladal božji sod, je najpristojniše častje boga kaznitelja vsake krivice.

Da spet na sekiro nazaj pridemo, moremo še vediti, da je sekira najljubše orožje starim Slovanom bila. Že gori smo čuli, o „securis bellica" polabskih Slovanov. Ibn — Foszlan, Arabljan iz perve četverti 10. stoletja, piše o Rusih: Vsak ima sekiro, nož in meč pri sebi. Brez tega orožja ne boš jih nikdar vidil (glej Ibn-Foszlan, str. 5, versta 7).

Znano je vsem, da tudi naši Pohorci in Gorenci nikdar ne grejo brez sekire iz hiše, kakor tatranski pastirji zmiraj s seboj nosijo svojo valaško = pastirsko sekiro, sansk. vallu, pastir, slov. Volos, Veles, Valis bog pastirjev in črede. Tako je tudi našim planinskim pastirjem sekira vsigdar tovaršica.

Preden pa sklenem ta svoj spis, kteri gotovo bode jako zaunemal kritične poznatelje slovanskega starinstva, hočem še pozornost svojih čitateljev oberniti na slovenske grobne mogile.

Gori omenjeni Arabljan Ibn-Foszlan (str. 21) piše o starih Rusih, da so ruski zemljaci na vsacega umerlega imenitnega Rusa, potem ko so ga bili sožgali, nasipali mogilo, v sred nje pa postavili bukovo desko, na kteri je bilo ime umerlega, kakor tudi ime ruskega kralja urezano. Dokaza dovelj, da so stari Rusi umetnost pisave poznali.

Naš slavni Valvazor (Die Ehre des Herzogthums Krain IV, 567) omenjuje grobov (piše, da jih je čez tristo) na gori Belšici (Beuscheza), ktera mejí Koroško in Kranjsko. Grobni kamni imajo napise, kterih Medicinae Doctor Johannes Baptista Petermann žalibog! ni izpisal. Je li še se ti grobi najdejo, in je li še tudi kamni tam ležijo? Kdo je junak in skoči na Belšico? — Utegnili bi se po slovenskih planinah še kakošni ostanki staro-slovenskih žertvenikov in božjih hramov najti; saj je Slovenec še v kerščanski dôbi rad po visokih gorah cerkve postavljal. Boga groma so večidel častili po planinah na visokih gričih, zato se še tudi planine velijo po germljavici, na priliko: Germnik, ponemčeno v Griming, 7425′ znana visoka gora na gornjem Štirskem blizo Idenika. [3]) Ne samo nemška oblika imena te gore, temoč tudi imena bližnjih krajev, kakor Tauplitz = Toplice, ali pa Duplice, ker v dupli kraj leži, Gritschenberg od grič = berg, Zlem = Slem, Slemen (ktero ime ima več gor po Slovenskem), Döllach = v Dolah itd. poterjujejo, da je Grimming = Grmnik, Donnersberg. Tudi učeni J. Grimm je enakih misel („Mythol." str. 155). Kakor indiški Zeus — Jupiter Indra je bil bog moči, in se o njem pravi, da je z neizmerno močjo rojen „amitaudža adžajata" [1]) in se veli Çačipati = Sekopan, Çakra = Sekol *), — kakor se germanski bog groma Thôr veli: „fadir Thrudar", oče moči, „thrudugr âss", močni silni bog, [2]) — tako se je tudi velel slovenski Perun, Taran: Jar, Jarina, Jarovit, Jaroslav, Jaromar, Jaromir **) = validus, validi nomen habens, valetudine, vi, fortitudine clarus. Ker vit izvirno to pomenjuje, kar škand. âss, lucidus, der Lichte, torej Jarovit = thrudgr âss. Pa kakor je indiški Indra tudi se častil kot pomočnik in branitelj življenja, zakona, obiteljev roda, doma, stanovališč, zdravja [3]) in se velel zategadel Maghavan, der helfende, Sadaspati = Hauses-Herr, ad sada = sed v besedah: sedlò = selo, Wohnung, Wohnsitz, tak tudi slovenski Perun, zato imena: Mogimar, Magur, Mogit, Mogius, Mogirus, ktere polatinčene najdemo v Adjutorinus, od magam, adjuvo, helfe; — celo v Petuji na Štirskem je viditi rimsk kamen z napisom: IARMOGIO augusto sacrum. IARMOG = validus, potens adjutor.

(Dalje sledí.)

---

zero, mužo, močvirno, je zmiraj voda. Primeri irsko: enach, eanach, palus, vediški: anna, voda, moravsk.: Hana, ime reke, Anas = Ens, ime reke. Po vodi so dobile posode svoje poznamovanja kakor hydria iz ὕδωρ, voder, vodrica iz voda, in gori imenovane besede: latavca, bečva, bačva, panica itd. Na doljnem ptujskem polji latavca = Milchschüssel, in skor po vsem Kranjskem latvica.

[1]) Rigveda ed. Rosen CXXI. 13. [2]) Dietrich „Zeitsch. für deutsch. Alterth." VII, 304—328. IX, 175—186. Simrock „Handbuch der deutschen Mythol." I. 164. [3]) Idenik ponemčeno Irdning = Idernik, od staroslov. ida, ider, Bergwald, zato ime Idria, pri starih Frygih ἰδή tudi ložnat breg. V sredovečnih pismih še se najde: Ydenich, Jedenike, Idenich (glej Muchar „Gesch. der Steierm." II. str. 75.

[1]) Rigvêda, ed. Rosen XI, 4. [2]) „Zeitschrift für deutsche Mythol." II, 332.

*) Çači, Çakra od korenike sah = sakh, posse, valere, sahas = saghas, sakhas, vis. Po moči ima bik, sansk. stthûra, der Starke, svoje poznamovanje, tako tudi slov. in horvatsk. sek, močen ogersk vol, irski seghu, Büffel = bujvol, bivol. Na Štirskem kraj Šćavnice se močen človek veli sekia = sekel = Çakra.

**) Obširniše glej v mojem spisu: „Ueber den Gott Jarmogius" v „Mittheil. des hist. Vereins für Krain."

[3]) Glej Samaveda, Benfey I, 5, 2, 3, 10. Rigveda, Rosen, XXI, 5. [2]) Rigveda, Rosen, X, 2. Samaveda, Benfey, 1, 2, 1, 5, 9.

Iz potne bisage.

Prijazni dopisi do strica Bercka Dragana v Verbovcu.

IV. Pismo.

Dragi stric!

Pridši iz Podlipe v Ljubljano nazaj, sem že najdel domá prijatla Miloslava. Da sva se serčno sprejela, si lahko mislite, dragi striček! Ne bom Vam tedaj tega na dalje popisoval.

Še tisti dan sva obiskala Vodnikovo zibelko. Akoravno iskreno častim Vodnika našega, me je vendar to mesto dosti bolj razžalostilo kakor razveselilo. Kako to? bote me vprašali. Ali ni Vodnikova slovesnost pokazala, da slovenski narod in posebno Ljubljančani tudi vejo, kaj je „kult" domoljubni? Res je to, — al mlačnost pri udeleževanji doneskov za njegov spominek me je iz solnčnih višav prestavila v meglene nižave. Ali ne pogrešamo mnogo mnogo tistih, ki se vsaki pot repenčijo „Slovence"? Vzemite, dragi stric, imenik dariteljev v roke in z lučjo išite njih imen — našli jih ne bote! Oj, dragi Mirko Bogović, Ti si pač resnico govoril, ko si v Svoji pesemci pel, ki nam jo je gospod Malavašič v „Novicah" nekdaj poslovenil:

Ali so to domorodci,
Kteri od rečí narodnih
Govoriti dokaj znajo,
Pa u prid stvarí ugodnih
Tudi vinarja ne dajo?

Ali so to domorodci,
Kteri prav kot prismojenci
Iz vsega deró se gerla
Noč in dan: „Mi smo Slovenci!
Naša reč še ni umerla?"

Ali so to domorodci,
Ki le, kadar jim je glava
Polna piva, polna vina
Vpijejo: „Živí naj Slava,
Národnost in domovina!“

Pa pustimo te! — — Ali ne pogrešamo tudi toliko číslanih oseb, ktere je Bog obdaril z dostojanstvom in premoženjem, kteri bi lahko s svojim udeležtvom pokazali, da so prijatli reči domače, kteri bi domači reči lahko dali močen pogon in krepek napredek? Kadar gré za poštenje naroda, tam je treba velikodušnosti, in kolikor večja je oseba, toliko višje se v taki priliki ima postaviti.

Vodnik je zaslužil, da ga imamo vsi v blagem spominu in da pokažemo to tudi djansko. Tù ne velja noben izgovor; vsaki je le — prazna pretveza! Če Vodnik tudi jezikoslovju ni bil slovensk Grimm in v zgodovinstvu ne Johanes Müller, v pesništvu ne Göthe, je vendar gledé dušnih okoliščin svojega naroda toliko storil, da je vreden visoko číslan biti.

„Neslano tišanje! Diletantizem, diletantizem je slovenska pisarija; kaj bodeš opravil pri ljudstvu, ki je še „mehr Volk als Nation!“ Tako mi bodo nasproti kričali neprijatelji slovenskega slovstva in slovenskih pisateljev. — Kaj bi rekel dragi stric, na takošen hrup? Najbolje se prikladajo tù verstice pesnikove:

„Wie doch die Menschen sich winden und wehren, —
Um nur das Gute nicht zu verehren.“

Na svetu ni postanka. Reke idéj tekó neprenehoma. Človeški duh hrepení po hrani. Ako mu ne daš domače, ktera je vendar zdravejša in naravniša memo ptuje, ti bode po ptuji segal. Leta 1848 in 1849 sem vidil s svojimi očmí, da so slovenski kmeti, kteri so nemški razumeli, segali po Heckerovih časopisih, in za pol leta so bili čili demokrati. Ako veržemo slovensko slovstvo za plot, smo svoj narod vergli ptujstvu v plen. Saj nam veličastni Koseski resnično žuga, rekši:

„Kdor zaničuje se sam, podlaga se tujcovi pêti!“

Saj nismo tako osamljeni, da bi mogli duhá časa hermetično zaterditi; železne kolomaje nam prinašajo od vseh četirih strani sveta zdrave pa tudi kužne robe naopačnega duha. Treba tedaj se na čelo narodnega duha postaviti, in sicer vsaki izobraženi člen naroda ima to dolžnost, in ker duh potrebuje živeža, kakor truplo, in sicer različnega, se tedaj skerbeti mora, da se mu ta živež pripravlja. Druga je, ako želimo, da naš narod zgubi narodni živelj, jezik, vero, narodne sporočila, — tedaj znamo roke v hlače utakniti in v blaženem „quietismu“ reči: „Na tem revnem svetu vse zgine!“ Al narod ni zginil, temoč zginil je le njegov jezik, narodna samostalnost, in iz nove zmesi izraša hermaphroditišk rod — polután. Potomci ne bodo blagoslavljali tistih, ktere je Božja previdnost postavila za vodnike in učnike naroda, pa so zanemarili domače svetinje.

Kakor botanikar po enem perésu spozna celo zelišče, — kakor je Cuvier iz ene čunte (Knochen) celo žival sostavil, tako lahko spoznamo iz djanja človekovega njegov značaj. Ljubav do domovine pa je že bila pri starih neobraženih narodih glavna krepost. Kdor tedaj v kosmopolitičnem indiferentizmu živí, temu manjka močí volje in uma.

„Glej moralista, glej politikarja!“ bote, dragi stric, prebiraje te verstice, rekli; al recite mi, da nimam prav?

Pa naj je danes zadosti. Bog daj, da bi ne bil v vodo trobil, boba v steno metal, prazne slame mlatil!

Da ste mi zdravi! Živili Verbovčani, kteri niso še prenapeti kozmopoliti. Ves Vaš unučič Vicko.

Národne šege štajarskih Slovencov.

Ženitovanje okoli Rogatca na Štajarskem.

(Konec.)

Po poroki grejo na mal, to je na malo južino, navadno v kako gostivnico in se ondi do „večne luči“ pomudijo. Kadar „večno luč“ odzvoni, vsi angeljsko češčenje glasno molijo, potem jo pa godci zapojejo pa tudi zagodejo; pa toto pesem mora dever plačati godcom.

Potem gresta nevestni starašina in nevesta s ženskami naprej domú, za njimi pa gré ženinov starašina s svojo celo tovaršijo, — al duri so že spet zaperte in starašina mora drugič terkati in prositi, ako hoče svoje v hišo spraviti. Al takrat mora veliko vediti, ker se mu uganjke zastavljajo. Ko se že dosti naprašajo in tudi nasmejajo, se usedejo za mizo, pa vselej tako, da ženin in nevesta v kotu sedita. Zdaj prinesejo juhe na mizo. Starašina prime kupico z vinom pa reče: „Pímo ta lepi, veseli glaž sv. Božjega močnega križa: Bog prekrižaj naše pitje, našo jed no celo gostivno mizo; Bog prekrižaj pa tudi vse otročičke, kteri se sami prekrižati neznajo: prekrižaj jih Bog oče, sin no sv. duh!“ Zdaj vsak eno kupico izpije in si križem kupice podajajo, godci pa „križovec“ zagodejo.

Na to ustane starašina in se odkrije rekoč: „Bodimo vsi ene misli!“ Na to začnejo vsi glasno moliti. Po dokončani molitvi pa pridno župajo.

Ko pečenka na mizo pride, spet starašina zdravico napije: „Bomo pa pili ta lepi, veseli glaž na čast troštarju sv. duhu: požegnaj naše pitje, našo jed, naše pote no opravila, naše vinske gore, žitno polje; potroštaj vse bolnike no vse jetnike, potroštaj in požegnaj nas vse Bog oče, sin no sv. duh!“ Na toto zdravico vsak eno kupico izpije, godci pa jo od sv. Duha zagodejo.

Kadar pa štrukelj ali povijanča na mizo pride, prime starašina sopet kupico in napije rekoč: „Pili smo že vse lepe reči; pímo še pa na čast presvetemu sladkemu imenu Jezusu, Marii no sv. Jožefu, da bi mi toliko vredni bili, da bi mogli te tri sv. imena še na svojo zadnjo uro s pobožnostjo izgovoriti no na pomoč poklicati. Enkrat po tem revnem življenji pa da bi se v nebesih veselili z Bogom očetom, sinom in sv. duhom!“ Ta zdravica vsakega 10 krajcarjev stane. Zdajci začnejo godci prav korajžno gosti; starašina pa vzeme tanir in začne „štibro“ pobirati. V tem se pa pijejo zdravice gospodu farmeštru, žlahti, sosedom in tako dalje.

Okoli polnoči, ko začnejo purane na mizo nositi, naredi starašina še „larmo“ za kuharco, rekoč: „Bomo pa pili na čast sv. Florjana no na zdravje kuharce, pa vsakega bo koštalo 12 krajcarjev.“

Potem dever napije zdravico duhovnemu gospodu, ki so te mlade ljudi poročili, in pravi: „Da si bodeta bolj dobra, se bomo pa kušnili.“ Na to z desnico prime kupico, vodilo pa z levico, in si roke križem deneta, kakor da bi se pod pazdiho peljala, in tako vince spijeta. Na to mu godci zapojejo tako-le:

„To je 'na lepa kupica, zrelega vinca 'z sodica!
Kaj, velite, kaj velja? Kaj — en kušec le košta!
Le kušnita se — le kušnita se!“

Na to se kušneta, in sicer tako, da moški sedí, ženska pa vstane in možkega kušne, in to gré okoli mize, pa vsakega stane to 12 krajc.

Zdaj še naredi starašina, da morejo piti na čast materi Božji; pa vsak mora kako drugo cerkvo matere Božje zgovoriti; kdor nemore, „lêbêt“ plača; navadno 6 krajc. godcom.

Tudi več drugih zdravic se pije, kterih pa nemorem vseh popisati. Eno naj še povem, ktera je pri vsaki gostii navadna:

Zdaj bomo pa pili v imenu tega,
Kater nam vse da,
Ni firšt ni kral, cesar tud nikdar,
Ampak sam večni Bog, kter nas reši iz nadlog!
To se pa pilo bo z odkritoj glavoj.
Brez vse dol postave, brez vse obriš-brade,
'Z rok v roke. Ne sme se reči: ja ne nak.
Kdor pa tega nezna, mora piti glažeka dva.

Zdaj se purani razrežejo, s kterimi ima starašina dosti opraviti. Na to pa reče ženinov starašina nevestnemu sta-

rašinu: „Ljubi oče starašina! prosim Te, daj Ti meni, kar sam nimaš.“ Zdaj že vejo svatje, da ga za slovo prosi. Na to vstane hišni ali nevestni starašina, pokliče vkup celo tovaršijo in začne slovo od njih jemati, po navadi tako: „Veselo nam je tukaj biti; al vendar našega ostanjka tukaj ni; zato vas zahvalim, oče in mati, za vse dobro, kar ste meni no tem mojim skazali; zahvalim tudi vas, pošteni svatje, da ste me tak lepo ubogali, no da smo bili svete dobre volje. Pa tudi, ljuba nevesta ali pa že zdaj zakonska žena, bi rada vzela slovo od svojih ljubih starišev, pa ker je ona žalostna, bom jez namesti nje govoril. Srečno, srečno, ljubi oče no mati, zdaj vas moram z žalostjoj zapustiti; lepo vas zahvalim za dobrote, ktere ste meni skazali; le ostanite še za naprej moji ljubi in dobri starši. Srečno bratje no sestre, sosedi no sosede in vsi znanci: odpustite mi, če sem se vam kaj zamerila. Podajte, ljubi moji, svoje roke nevesti na njeno rajžo, ker ona bo zdaj zapustila očetovo hišo no se bo podala poleg svojega moža. Ti pa, ljuba nevesta, Ti boš našla tam tudi stariše; le lepo njih spoštuj kakor lastne svoje stariše; le bodi Ti, mlada žena, tihi zemlji podobna; kakor je zemlja tiha, pa brez vsega hrupa redi ljudi, živinico in celo naturo: tak bodi tudi Ti tiha soseda, pridna žena, dobrotljiva mati no dobra pomočnica revnih.

Pa tudi Ti, ženin, bodi zlatemu soncu podoben; kakor ajisto zarano ustane, ne dá se vstaviti vetrovom in če černi oblaki nad-nj pridejo, še lepše se iz njih prikaže, tako bodi Ti tudi priden gospodar, če bojo križi no težave čez Te prišli; le v Božjo voljo se podaj in vse boš premagal. Lepo se zastopi s svojoj ženoj, s stariši in sosedi; Boga nikar ne pozabita, tako Bog tudi vaji ne bo pozabil. Ljuba nevesta! zdaj Te bo zapustila tudi Tvoja vodila; al jez Ti drugo vodilo priporočim: samo ljubo Marijo Devico; ona Te naj varuje in vodi noter do smerti. Zdaj bomo pa še pili na čast sv. Janezu, ker on je bil tovarš našega Jezusa Kristusa; da bi pač tudi mi toliko vredni bili, da bi tudi On naš tovarš bil noter do groba. Poslednjič vam pa vošim vsem skup večno izveličanje, da bi se enkrat v nebesih veselili pri Bogu očetu, sinu in sv. duhu. Amen.“

Potem zapojejo pesem od sv. Janeza, tako-le:

„Zdaj bomo pa pili Šentjanžovec (za srečno rajžico, za itd.)“
Poprej ko se bom na pot podal,
Kakšnega tovarša si bom zbral? (se poje dvakrat)
Jezusa bom kušnil no objel,
Njega si bom za tovarša vzel, (dvakrat)
Jezus je majhen pa je svet,
V rokah derži ves voljni svet.
Zdaj ga bomo pili vsak en glaž,
Da bode Jezus naš tovarš!
Na zdravje nas, na zdravje vas,
Na zdravje teh, k' so poleg nas,
Kter pa ne bo tega glaža spil,
Pa škoda, da je na sveti živ!
Živ, živ, živ,
Pa škoda, da je na tem svetu živ!

Potem se podá ženin z nevesto na svoj dom. Nevestni svatje pa še ostanejo in so še židane volje.

Ko blizo ženinove hiše pridejo, že mati ženinova naproti prinese bokal vina, kruha, masla, prediva in pa dva ključa. Nevesta ima plajš ogernjen in pa klobuk na glavi, da jo ljudje hitro spoznati ne morejo. Na to vzeme nevesta od svoje stare te reči v roke, nese v hišo in postavi na mizo, potem poklekne pred Božjo martro in moli, da bi nji Bog dal srečo itd. Potem mora iti v kuhinjo, v hlev in po vseh shrambah, pa mora zmiraj moliti. Zdajci pa nekaj dnarja razdeli po hiši, očetu dá eno krono, materi pa tudi eno, vsem drugim domačim pa po dvajsetici ali desetici itd.

Zdaj sedejo za mizo in se še enkrat dobra volja prične, kakor je bilo na nevestnem domu z zdravicami itd.

Ko je gostija končana, gre vsak na svoj dom; al v nedeljo pridejo na nevestni dom vsi vdrugič skup v gostovanje, in jejo in pijejo do terde noči. Take gostije koštajo od 50 do 200 goldinarjev. Ženin in nevesta morata čisto novo oblečena biti; pušeljcov mora nevesta kupiti za ženina, za oba starašinata in za deverja, pa tudi mora vsakemu še poleg pušeljca en robec dati; to vse morajo nevestni stariši plačati.

Prežavcev ni pri nas čisto nič. Se nameri, da pridejo kaki otroci nevesto gledat; pa toti grejo le v hišo za peč, kjer dobijo kruha in mesa.

Če se nevesta iz fare omoží, gré mežnar s tanirjem okoli in prosi, naj mu svatje kaj dajo, drugač bo nevesto v cerkev zaperl; in tako si nabere precej dnarcov.

Govorí se na gostii — se vé — da še veliko več. Posebno mora starašina veliko kremljati, da so svatje zmiraj dobre volje; al to se vse popisati ne more, ker se po različnih okoljstavah različno govorí.

Ženin, starašina in svatje imajo vsi pušeljce na klobukih, in pa plajše ogernjene. V hiši za mizo imajo pa zelene kapice (medičarske kapice) na glavi, al pri vsaki zdravici se morejo odkriti. Obleka njih pa je: suknjena černa kamižola, irhače (irhaste hlače), iz rudečega sukna lajbelc (mala kamižola) in pa černe škornje. Ženske pa imajo bele janke (kiklje), černe prednike (Schürze) in rudeče robce okoli vrata. Nevesta ima v nekterih krajih veliko avbo vso ovenčano, na nji pa majhen venec, kteri se zmiraj trese. V drugih krajih imajo pa le rudeč in bel venec na glavi kakor družice.

Hiše imajo vse z beršlinom okinčane. — Kar se na mizo prinese in ne pojé, ostane vse na nji, tako, da nazadnje je že miza tako polna, da nimajo kam kupic postaviti. Kadar pa svatje domú grejo, se jim kruha in mesa na pot dá, da polne rute domú prinesejo. Janez Žurman.

Slovanski popotnik.

* Gospod Kočevar Žavčanin, c. kr. vradnik hor. slav. računarstva v Zagrebu, je sklenil izdati historično povest pod naslovom: „Mlinarjev Janez, slovenski junak ali uplemenitenje Teharčanov“, ktere odlomek je bil v lanskih „Novicah“ za pokušnjo natisnjen. Vsi naši bravci so mično povestico radostno brali; tedaj se e že sama s tem najbolj priporočila; ni tedaj dvombe, da se bo oglasilo obilno naročnikov. Kakor hitro jih bo 300 skupaj, se bode pričel natis novêle. Cena ji je tudi tako nizko postavljena, da bo vsak lahko segel po nji; veljala bo knjižica 60 novih ali pa 36 starih krajc.; dnar se bo pa še le po prejemku delca gosp. izdatelju poslal. Na 10 naročenih knjižič se bo enajsta navergla. — Naročila v frankiranih pismih prejema tudi vredništvo „Novic“.

* Drugi zvezek gosp. Kukuljevićevega „Slovnika umetnikov jugoslavenskih“, v kterem se popisuje življenje umetnikov jugoslavenskih starega in novega časa, je prišel na svetlo. Tudi ta zvezek se marljivo obraća na umetnike slovenske, kjer nahajamo v njem mnogo (16) krajih ali daljih življenjopisov naših ljudí. V oglasu 2. zvezka po pravici toži slavni gosp. izdatelj, da knjižna prodaja je v naših pokrajinah še zmiraj žalibog! tako slabo uredjena; zato naj vsaki, kdor ovo delo dobiti želi, se naravnost do samega izdatelja v Zagreb oberne in za perva dva zvezka pošlje 1 fl. srebra ali 1 fl. 5 krajc. nov. dn., zraven pa tudi še 30 krajc. srebra, kteri veljajo za plačilo poslednjega vezka in za zavezo, da bo naročnik vzel celo delo.

Dopisi.

Iz Gradca 24. jan. Vse jetnike, ki so bili v „Karlau-u“ zaperti, so vsled višjega povelja, da se prostor naredi za jetnike iz južnih deželá, prepeljali po železnici v Berno. Ali bodo v „Spielbergu“ ostali ali jih še dalje v česke jetnišnice tirali, še ni znano.

Iz Lutomera na Štaj. 4. januarja. Naj Vam povem kar sem sam vidil in skusil od lanske tergatve, pa tudi tistega grojzdja, ki ga je prerani sneg zapadel in zmerzlina stisnila; tedaj od vina pred snegom in od vina po snegu. Vina pred snegom so na okus dobre, pa so manj močne in bolj kisle od unih od leta 1857 in 1856, vendar se morejo še dobre vina imenovati, le nekoliko rezne so. Vina po snegu pa še sedaj vrejo in so kaj sladke in prijetne; menda ne bojo prerudeče, kakor so se tukajšni vinorejci izperva sploh bali. Tiste vina, ki so jih naredili iz zmerznjenega grojzdja in so jih s toplo vodo ravnali v zakurjenih hramih, pa menda spomladi ne bojo več — vino. Pokusil sem nektere take; kakor mlakuža so! Tudi vina iz takih goríc, kjer grojzdje ni dozorelo, kjer pa ž njim niso ravno nespametno ravnali, so medle in plevke. Sploh so tisti na veliki zgubi, ki so terdo zmerznjeno grojzdje prešali; spod druge preše gani nič več priteklo. Kar se tiče vinske cene, je sedaj za dobro ravnane vina, kterih grojzdje se je po snegu bralo, poskočila na 70 do 75 fl. sr. za štertin. — Tako piše gosp. A. S. L. v časnik štaj. gosp. družbe, in ker smem misliti, da je po vsem resničen, ga Vam podam za „Novice.“

Iz okolice černomeljske 17. januarja. ≡ Žalostno novíco Vam imam danes povedati, da Mušičev Marko, 5 let stari fantek iz Rese domá, kterega je med 10 druzimi ljudmi 14. okt. l. l. oni stekli pès popadel, od kterega sem Vam bil unidan pisal, je za steklíno umerl; le 4 dni je bil bolan; strašen kerč ga je zvil. Ker imajo nekteri ljudje še zmiraj več zaupanja do mazačev kot do pravih zdravnikov, je nek tudi tega fantiča nek neúk v Zagrebu kmal iz začetka skozi 14 dni ozdravljal. Naj bi žalostna ta prigodba ljudem očí odperla, da vse druge zdravila nič ne pomagajo, ako se berž berž po popadku ne spravi strup iz rane, da se ne zasede v kri; le-to pa zna samo zdravnik prav storiti. Drugo, kar naj si naši ljudje tudi dobro zapomnijo, je pa, da psi tudi pozimi stečejo, kar nekteri celó verjeti nočejo. Žalostna prigodba naj jim je živa priča!

Iz Ljubljane. Cesarski služniki, ki so bili v Ljubljano in Terst naprej poslani, še tù zmiraj čakajo presvitle cesarice naše in svitle sestre njene, ki se je omožila s kraljevičem napolitanskim. — Sejm se je v pondeljek slabo začel; malo je bilo ljudí, še manj pa kupca pri teržnih utah. Goveje živine pa so prignali toliko naprodaj, da malokdo pomni kdaj tolikšne; bilo je tudi dosti lepih repov vmes; cena ji je bila srednja; pa tudi na tem sejmišu je bilo malo kupca, ker Lahov ni bilo; kónj ni bilo nič prida.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Še zmiraj germí od deleč na političnem obnebji, pa strela še ni nikamor udarila. S temi besedami je ob kratkem vse rečeno, kar smo brali te dni v različnih časnikih. Gotovo je, da se sardinska in francozka bolj ali manj očitno pripravljate za vojsko — al kdor se pripravlja, še ni vsekal. Francozka vlada nakupuje v Marselji sila veliko moke in pšenice, in v Toulonu vsaki dan 40,000 porcijonov kruha spekó za armado; tudi 20,000 kónj hoče kupiti. Tudi nekteri parižki časniki, in med njimi najbolj „Presse“ časnik princa Napoleona pridigovajo „vojsko“, ktera se je cesarju Napoleonu sila globoko že vgnjezdila v serce, in za ktero je tudi francozka armada vsa nadušena. Al ljudstvo francozko, ministri in pa dnarničarji parižki nočejo neknič od vojske slišati. Rothschild je bil te dni pri cesarju in mu je rekel: „Če bote nesrečno novoletnico še dolgo naprej predli, pridemo vsi v nič in ne bo se nam treba več bati razujzdane derhali.“ Tudi iz Laškega se oglasujejo Mazzinisti ter pravijo, da želijo sicer vojske, pa take ne, kakor jo kralj sardinski in cesar Napoleon hočeta, kterima ni mar za srečo svobodne Italije, ampak le za razširjenje svoje oblasti. Čeravno Palmerstonov časnik „Morning Post“ pravi, „da ne bo pred mirú, dokler ne bo na Laškem drugač“, so vendar Angleži, kakor veljavni časnik „Times“ piše, zoper vojsko. Vse to bo cesar Napoleon III. vendar resno prevdaril, preden bo kakor stric njegov Napoleon I. vžgal plamen ves voljni, kteri bi utegnil berž ko ne sožgati tudi prestol njegov.

— C. kr. ministerstvo za uk je ukazalo, da se ima učiteljem ljudskih šol, kadar zbolé ali zavoljo starosti ne morejo svoje službe več opravljati, pomočnik dati, kteri dobiva svoje plačilo, pa ne v škodo učitelja, kteremu gré neprikratjena plača.

— Presvitli cesar so poreško-poljskega škofa, prečast. gospoda Jurja Dobrila, vsled njegove lastne prošnje, in fajmoštra teržaškega novega mesta, častitega gosp. Matija Galanta, za častna korarja teržaške škofije izvolili.

— C. kr. ministerstvo je 10. dan t. m. oklicalo, da naši stari dvakrajcarji in laški desetcentezi veljajo le še do konca mesca malega serpana ali julija. Potem nimajo dnarne veljave več in se bojo le na vago kot kuper jemali v kovnici dunajski, milaneški, beneški in karlsburžki, in pa pri kasi hallski, bansko-bistriški in nagybanjski.

— Na novo kovane petíce, ki veljajo novega četert-goldinarja in kterih se že nekoliko vidi med ljudstvom, se ločijo od pervih potem, da je cesarski orel manji, napis $^1/_4$ Fl. pa je večji in očitniši, da se odverne goljufija, po kteri se je, zlasti na Turško, veliko takih novih petíc spečalo za stare dvajsetíce.

— C. kr. dnarstveno ministerstvo je dovolilo, da v takih pravnih zadevah nepremakljivega posestva, ktere so se razderle, pa se prepis v gruntne bukve še ni zgodil, se morejo že plačane takse nazaj terjati.

— Znano je, da po višjem ukazu so leta 1857 ljudí po vseh deželah našega cesarstva šteli; zdaj zvemo, da so jih v vsem skupaj (brez soldatov) našteli 37 milij. in 339012, tedaj je od leta 1851, ko je bilo poslednje popisovanje, se pomnožilo število prebivavcov našega cesarstva za 1 milijon in 588,392 ljudí. Z doštetimi vojaki znaša število avstrijancov pa blizo 38 milijonov. Mest so našteli v vsem cesarstvu 877, tergov 2436, vasí 71,420, hiš pa v vsem skupaj 5 milijonov in 720,640, tedaj za 424,460 več memo leta 1851. Koliko ima vsaka dežela prebivavcov, bomo povedali drugi pot. Šteli so tudi živino; koliko so je našteli, bomo naznanili tudi drugikrat.

— Iz gosposkenih popisov: po čim je živež v različnih deželah našega cesarstva, se kaže, da govejo meso je bilo pretekli mesec najcenejše (po 7 nov. krajc.) v Bukovini in v nekterih krajih Erdeljskega in Serbskega, najdražje (po $31^1/_2$ kr.) pa v Terstu; telečje meso je bilo najcenejše v Tešenu (po 8 kr.) najdražje v dunajskem Novem mestu (po 70 kr.) Derva so bile najcenejše (seženj po 5 nov. gold.) v Otošaču v vojaški granici, najdražje na Dunaji (po 26 gold. 75 kr. nov. dn.). Dnína za delavce je bila najnižja na Slezkem po 24 kr., najvišja v Terstu (po 1 gold. 24 kr. nov. dn.).

Iz Padove. Pri nas je vse spet popolnoma mirno, in upati je, da v nepredolgem času se bojo šole spet odperle. Taka je tudi v Pavii. Cesar so dovolili, da taki učenci, ki so kakor tudi njih stariši dostojne obnaše, morejo doma (privatno) nadaljevati svoj uk.

Iz Milana. Razun tega, da po železnici se pripeljava vsaki dan skor batalijon nove armade, pri nas vse miruje od tistega časa, ko so več lačnih rogoviležev tirali v Mantovo. — Da je nadvojvoda Ferdinand Maksimilian Milan zapustil in se v Terst preselil, ni res.

Iz Českega. Iz Kutne gore pišejo „Praž. Nov.“, da so zadeli ondi na novo sreberno žilo, ktera veliko dobička obeta. Ako je taka, bo začela Kutna gora sopet

sloveti, kakor je nekdaj slovela, ko so iz njenih rudnikov mnogo srebra še kopali.

— Iz Prage. Ta predpust bomo imeli več plesov ali „besed“. Vse povabila, oznanila in karte za plese bodo zgolj česke.

Iz Ogerskega. Postava, po kteri se sme tobak sedaj le na določenih krajih pridelovati, je marsikterega posestnika in zakupnika hudo zadela. Poslednji so zgolj zavoljo tobaka polje v najem jemali in mnogo dnarja iz tega namena v zemljo vtaknili. Od sveta morajo veliko plačevati, in to več let, pa vendar ne dobivajo dobička kakor so se nadjali; verh tega jih stane orodje in priprava za obdelovanje tacega polja sila dnarjev. To jim je splavalo sedaj vse po vodi. Zakupniki odpovedujejo oblastnikom zemljiš pred časom svoje zakupe. Da bo iz tega dokaj pravd zrastlo, je jasno kot beli dan. Najhuje pa tare ta naredba uboge tobakarje, kterem je bila polovica tobaka edini živež. Tako piše „Pester Lloyd“. Še enkrat omenimo, kar smo že rekli, pravi časnik dunajske gospodarske družbe, da letos je 130 tavžent oralov zemlje s tabakom obsejanih in da se več privoljenj ni bilo dalo, ker vlada noče več, ampak le boljega tobaka pridelati. Ali bode s tem svoj namen dosegla, bo še le skušnja pokazala, — drugo vprašanje je pa, ali bi ne bilo sedaj bolje, da bi se tobak tudi za prodaj v unanje dežele prideloval. Vse pije tobak v celi Evropi; malo dežel ima pa zemljo za tobak tako ugodno kakor je ravno Ogersko. Res je pa nasproti tudi, če bi smel vsak toliko tobaka pridelavati, kolikor ga je volja, bi vlada ne mogla porok biti za stanovitno ceno njegovo; cena njegova bi menda potem tako se preminjala, kakor se preminja žitna cena itd. in lahko bi se primerilo, da bi včasih za domačo potrebo premalo tobaka imeli.

— Debrečinsko mesto je sklenilo, pustoto Hortobágiško, kjer od nekdaj že najbolj rogovilijo ogerski roparji, štirim družbam v zakup (štant) dati, da jo bodo obdelale. Cela ta planjava meri blizo 40,000 oralov.

Iz Serbije. Novi knez serbski Miloš Obrenović je 22. dan t. m. na parni ladii iz Giurgeva odrinil v Belgrad. Tudi sin njegov Mihael se je ravno ta dan iz Dunaja čez Pešt po železnici podal v Beligrad. — Garašanin se je odpovedal ministerstvu, ostane pa v starašinstvu; naslednik njegov je Liešanin. — Odstavljeni knez Karagjorgjević je prišel 17. t. m. v Temešvar, kjer si je za več mescov stanovališče najel.

Iz Rusije. Časnik „Invalid“ priporoča, naj se zmešnjavam o národnih barvah konec storí, ker za povzdigo narodnega čutsva ni to kaka kaj bodi reč. Sedaj je ta zmešnjava taka, da leta 1856, ko so v Parizu vlade svoje posvetovanje o mirni spravi končale, je nad hišo rusovskega poslanca vihralo rudeče-modro-belo bandero kupčijskega mornarstva, namesto pravih rusovskih barv, ki so černa, rumena (zlata) in bela (sreberna).

Iz ruskega Poljskega. Iz Varšave. Poslednji čas je car sopet več političnih izseljencov pomilostil, nekterim se je dalo tudi nekadanje premoženje nazaj. 11. t. m. se je čulo od 25 tacih.

Iz Sardinskega. Iz Turina. Princa Napoleona, ki je prišel po svojo ženo, kraljevično Klotildo, sprejemajo povsod slovesno. Zalo, še komaj 16 let staro princesnjo kličejo nekteri Lahi le „Italio“. Ona bo imela sicer le 500,000 frankov dote, — ali princ Napoleon bo iz peterih omár vsako leto vlekel več kot milijon frankov. Najnovejši list parižkega „Moniteur-a“ od 24. t. m. oklicuje ženitev to Napoleonovo ter pravi, „da je ta zakon nasledek tesne zveze in vzajemnega dobička med francozko in sardinsko vlado; zedinjenje naših rodovin se ujema že z nekdanjo politiko francozko.“ To so pač čudne besede! Nazadnje vendar pravi, da ni res, da bi se bile francozka in sardinska vlada s to ženitvijo zavezale za obrambo in upor.

Iz Napolitanskega. Po najnovejših novicah je kraljeva bolezen odjenjala, čeravno je kolonišk časnik že unidan pisal, da je umerl. — Ojstra postava veleva, da vsak, ki ga bodo zgrabili v kakem početji zoper varnost dežele, pride pred vojaško sodnijo.

Iz Angležkega. Naj med tolikimi resnimi rečmi tudi povemo eno smešno. Kolikrat jo sme petelin zapeti? Zavoljo tega je bila unidan posebna pravda pri neki sodnii v Londonu. Neki gosp. Abraham se je pritožil, da ima sosed njegov gosp. Minder petelina, kteri v eno mer poje (150krat vsako četert ure) in nadležuje vso soseščino. Učeni sodnik je razsodil pravdo, da človeška natura takega silnega krika ne more brez škode prestati, in je Minderja obsodil na 1 šiling plačila. Vprašanje je tedaj: Kolikrat jo sme petelin v eni uri zapeti?

Iz Moldave in Valahije. V Jašu so „hospodarja“ izvolili. Volitev se je zgodila po želji tistih, ki se potegovajo za zedinjenje knežij. Izvoljen je za „hospodarja“ polkovnik Aleksander Cousa. Metropolit in deželni zborniki so se mu kot deželnemu knezu poklonili in kajmakamija mu je vladarstvo izročila. Da so obhajali slovesnosti vsake baže, nam ni treba še le praviti. Aleksander Cousa je 36 let star, — v Parizu omikan mož.

Iz Amerike. Časniki iz Novega Jorka pišejo, da so prebivavci otoka Ways majhno barčico napadli, njene svet pobili, skuhali in — požerli! Vidi se iz tega, da ljudí še ni brez peslajnarjev.

Predpustna. *)

Na noge tovarši!
Pustíte pečí,
Vsak svojo pobaši,
Kdor sam še tiči!

Ne bojte se snega,
Na kripo otep!
Če cesar se krega, **)
Kresavnike v žep!

Železo se kuje,
Kdar v klešah žarí,
Najlože nasnuje,
Ko pust prinorí.

Marsktera vtaknila
Je v lampo več bíc,
Je z oljem nalila,
In čaka na klíc:

Da ne bo zmotnjave
Ko lenih devic,
Ki kakor brez glave
Objokanih lic

So olja kupvale,
K' je ženin prišel,
Še z lučjo kriljale,
Ko je že odšel.

Kdor vé za dekleta
Spoštenih ljudí,
Se sreča obeta,
Naj nič ne mudi!

Kjer kaj je zadeti,
Tje meri jih več;
Je treba hiteti,
Kdor misli doseč'.

Kdor hvaljen če biti,
Mu svetjem: umri!
Kdor misli snubiti:
Tud' grenke požri!

Takrat vse slabosti
Od svet'ga kerstá,
Mal' dobrih lastnosti
Na všesa zvestá.

In če bi razdelil
Tovore zlatá,
Ne boš se otrebel
Jezikov svetá!

Ljubezen je glavni
Potrebni pogoj,
Brez nje so težavni
Res dnevi, da joj!

Zastonj je vsa bala,
Blagó in srebró,
Če ona kralj'vala
Med vama ne bo!

Je gorši v pokoji
Najborniši jed,
Ko v revku in boji
Cesarjev obed.

Kdor misli: Poroka
Je kaj bodi reč, —
Doživel bo joka
Gotovo preveč.

To véz le smert sama
Enkrat razvozljá,
Duhovnik če vama
Roke zapenkljá!

Zato ni zavreči
Se koj tjè v en dan,
Da bode po sreči
Zakonski Vam stan!

V. Kurnik.

*) Navaden izrek za „če dnarja ni.“
**) Kdor zna lep napev za to res národno pesemco zložiti, naj ga napravi, da se bo pela po slovenskih okrajnah. Vr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.